

ЛИОН ФОЙХТВАНГЕР КЕЛНЕРЪТ АНТОНИО

Превод от немски: Венцеслав Константинов, —

chitanka.info

Лекционното ми пътуване из Америка бе напрегнато, чувствах се изтощен и жадувах за селската тишина на моята къща в Южна Франция. След като изпълних задълженията си в Щатите, взех първия кораб и поех за Европа. Корабът бе малък, но по-удобен, отколкото очаквах. Приятно бе да се разхождаш сам по горната палуба, приятно бе да лежиш в шезлонга и да наблюдаваш вълните, приятно бе да се храниш без задължението да разговаряш с хиляди хора.

Смущаваше ме една-единствена глупава дреболия: келнерът, който ме обслужваше, ми създаваше ядове. Той бе човек на около четиридесет години, върху набитото му тяло стърчеше голяма глава, черната му коса бе дълбоко прорасла в ниското, нарязано от едри бръчки чело, квадратното му лице изглеждаше някак плоско, а носът му, дребен и сплескан, се губеше под изразителните и мрачни кафяви очи. Той приличаше на испанец или португалец; във всеки случай не можеше да се справи с английския, често разбираше неправилно и най-ясната поръчка и сервираше нещо погрешно. Движенията му бяха несръчни, тромавият човек не бе подготвен за задачата да се провира с пълен поднос в ресторанта на люлеещия се кораб. Можех да се смятам щастлив, ако обядът минеше, без той да излее някое ястие или питие върху костюма ми.

Пътниците ругаеха или насмешливо и примирено свиваха рамене по адрес на непохватния келнер. Самият аз мълчах, но все пак навярно сегиз-тогиз и по моето лице се четеше известно негодуване. Да се разправам с келнера нямаше смисъл. Несъмнено той във всеки отделен случай ясно съзнаваше какво е направил. След поредната несполука по месестото му, напрегнато и потно лице се появяваше злобно изражение на обвиняваща горест. В целия този мъжага имаше някаква замисленост и печална съсредоточеност, които навярно му пречеха да изпълнява професионалните си задължения. Нерядко той впиваше изпитателен поглед в някого, взираше се в него с такова упорство, сякаш искаше да създаде личен досег между себе си и съзерцавания, а това държание в никакъв случай не подходеше за един келнер.

Оберстюардът, енергичен мъж, естествено, забелязваше несръчността на своя подчинен. Той дойде да ми се извини. Обясни, че бил принуден да назначи този човек в последния момент, без да може да го провери и че веднага щял да го уволни, щом стигнем до суша. При други обстоятелства навярно щях да отвърна умиротворително:

„Е, не е чак толкова страшно, почакайте още известно време“ — или нещо в този дух. Но тъй като още бях уморен и раздразнен от преживяното напрежение, непохватността на келнера ме бе ядосала повече от допустимото и аз сухо отговорих:

— И ще постъпите правилно.

Дали оберстюардът бе предал тези мои думи на келнера Антонио — той ми съобщи името му — така и никога не узнах. Но добих чувството, че след този разговор Антонио ме гледаше натъжено, с горчивина и укор, сякаш моето дребнаво поведение го бе разочаровало. Още преди това имах неприятното усещане, че Антонио ме съзерцава и се отнася към мене така, сякаш двамата сме свързани от някаква странна близост. Сега това мое впечатление се засили още повече.

Казвах си, че всичко е плод на въображението ми. Антонио си е мрачен по природа и недоволството му е насочено не само към мене, но към целия свят. Внушавах си, че само поради своята склонност към романтика си обяснявам поведението му със сложни и тайнствени психологически подбуди. Но тези разсъждения не ми помогнаха. Странното отношение на приятелство-вражда, което сякаш откривах по месестото, тъжно лице на келнера Антонио, все по-силно ме заразяваше. Най-простото в случая би било да поговоря открито и пряко с човека, но то ми изглеждаше прекалено смешно. Вместо това аз се упреквах в душата си, че съм направил онова изявление срещу него. Ако бъде уволнен, той положително ще припише вината за случилото се на мене. Ала несправедливо, защото несръчността му бе тъй явна, че дори най-горещо да се застъпех за него, пак нямаше да променя решението на оберстюарда. Но макар разумът да ме оправдаваше, нещо дълбоко в мен ме обвиняваше. Гледката на този тромав, тъжен човек гнетеше душата ми, мъчеха ме угризения на съвестта и удоволствието от спокойното пътуване отиде по дяволите.

Когато пристигнах вкъщи, работата над моите книги и тишината на стаята скоро ми помогнаха да забравя келнера Антонио.

Няколко месеца по-късно важни дела ме повикаха в Париж за няколко дни. Там, докато чаках пред един светофар зелена светлина, за да мога да пресека улицата, на задната платформа на един бавно преминаващ автобус съзрях познато едро, съсредоточено и тъжно лице. Трябваше да помисля само две секунди и бях сигурен, че това е келнерът Антонио.

И в мен отново се раздвижиха с предишната бурност чувствата, които ме владееха по време на пътуването, страховете и тайните малки наслади, предизвикани от странния процес, който Антонио бе възбудил срещу мен в душата си. Отново се появиха старите угризения.

Казвах си, че Антонио навярно отдавна е забравил това преживяване, ако изобщо е било за него преживяване. Втълпявах си, че по всяка вероятност той си е намерил по-добра и по-подходяща работа. А пък аз съм просто глупак. Ала никакви доводи на моя разум не можеха да заглушат неприятното чувство в дълбините на душата ми.

С големи усилия успях да открия адреса на Антонио и му писах да дойде при мене. Той ми отговори на обстоятелствен френски, че предложеното време не му е удобно, затова щял да дойде в друг час, определен от самия него. Но за това време аз имах уговорена доста важна делова среща. Отмених я и зачаках келнера Антонио.

И ето, той застана пред мене, тромав и мрачен, а пък аз се питах защо всъщност си навлякох тази неприятна среща. Антонио от своя страна съвсем не изглеждаше учуден, а сякаш дори бе очаквал, че ще го повикам. Той, разбира се, не изрече нито дума за това. Но този неповратлив мъж притежаваше в сравнение с някои велики актьори далеч по-голямата способност чрез жестове и мимики да изразява същността си и своите чувства.

Той стоеше пред мене и мълчеше. Квадратното му лице с дребния нос, кафявите очи и дълбоко набръчканото чело бе умишлено непроницаемо. Трябваше да изтеглям от устата му всяка дума, но разговорът бе утежнен повече от душевната му неподатливост, отколкото от слабите езикови познания.

Накрая го запитах направо дали ме смята в някаква степен виновен за своето уволнение. Той ме погледна мрачно, озадачен от този излишен въпрос, и по своя немногословен начин процеди:

— Естествено!

Попитах го не смята ли, че е щял да бъде уволнен и без моята намеса. Той отвърна, че това било напълно възможно, но последната и решаваща причина за злата му участ съм бил аз. Колкото и неоснователен да беше този упрек, веднага разбрах, че няма да мога да го разубедея. И се отказах да споря.

Заинтересувах се много ли е изгубил, защото според мене той не е твърде подходящ за келнерска професия. На това той не възрази, а

само отвърна, че обичал тази професия. Когато го изгледах учудено и недоверчиво, той благоволи да обясни:

— Вие като писател би следвало да го разберете. Интересуват ме хората — допълни той мрачно, сякаш това бе най-естественото нещо на света. — Трябва да се прехвърлят мостове.

Отначало помислих, че поради лошия му френски не съм го разбрал и попитах:

— Какво казахте?

— Трябва да се прехвърлят мостове — повтори той съвсем отчетливо.

Тогава разбрах, че на кораба не съм се излъгал и че той наистина вярваше в някаква странна и неповторима връзка помежду ни.

Впрочем видът му бе жалък, личеше, че не живее добре. Оказа се, че работи като портиер в някакъв съмнителен нощен бар на Монмартър. Вината за това падение — не го казваше устата му, а цялото му лице — се стоварваше, разбира се, върху мене.

Съвестта ми не е съвсем загрубяла, ала не е и прекалено изнежена. Наистина не трябва да се блъска падащият и моето изявление тогава пред оберстюарда навярно не бе много хуманно, но все пак то не бе причинило особени щети; Антонио и без това щеше да бъде уволнен. Защо тогава позволявах на този човек да ми подхвърля глупавите си обвинения? Няма повече да се занимавам с него, а просто ще го отпратя.

Докато си мислех така, чух се да казвам:

— Слушайте, Антонио, бих могъл евентуално да ви предложа работа при себе си. Ще бъдете нещо като домоуправител; изобщо в една къща, където идват много хора, има да се вършат доста неща.

Какви глупости говорех? Цялото това предложение бе величайша глупост. Какво щях да правя с този неприятен, несръчен човек? И защо трябваше да споменавам за „многого хора“? Искях да го примамя ли? Та той ми бе напълно ненужен. Само щеше да се мотае наоколо и да ми пречи.

И въпреки всичко усещах тайно удовлетворение, че съм му направил това предложение, че вече нещата са решени и отсега нататък той ще бъде край мене. Вътрешната обвързаност, за която той бе намекнал, наистина съществуваше.

Впрочем стана така, както можеше да се очаква. В къщата имаше малко работа за Антонио. Повечето време той се шляеше безцелно. Но все пак се стараеше да ми бъде полезен; да, въпреки немногословната си, мрачна същност, той проявяваше към мене известна симпатия. Разбира се, позволяваше си и прекалено много. Отнасяше се към мене не като служител към свой работодател, а като вечно недоволен повъзрасен роднина към опърничав племенник. Без да го изказва с думи, той очевидно бе убеден, че играе в живота ми роля, в която е незаменим.

През лятото на южното френско крайбрежие заприиждаха тълпи от приятели и познати и аз волю-неволю трябваше да проявявам голямо гостоприемство. Лятната скука в малкото градче пораждаше множество сплетни и дребнава ревност и не винаги бе лесно да се приемат само свестните гости, а оставалите да се отпратят. В това отношение иначе тъй тромавият Антонио прояви разумна тактичност. Отдалечаваше досадниците, призоваваше прекалено стеснителните, изобщо се показва подходящ за изпълнението на най-деликатни поръчения.

Така към края на лятото в моето малко градче се появи една жена, която между другото бях срещал в Берлин, Париж и Лондон. По-рано никога не ѝ бях обръщал особено внимание. Сега обаче тук, на юг, и то през лятото, вече не проумявах равнодушието си. Клариса изведнъж ми се видя най-желаната жена на света.

Най-напред я зърнах в едно малко, пъстро кафене край красивото и шумно пристанище. Тя бе обкръжена от почитатели и няха голяма възможност да разговарям с нея. След това за втори път я видях при едно снобски-примитивно градинско увеселение; откровено казано, бях отишъл там с надеждата да я зърна. Този път можах да поговоря повече с нея. Тя бе малко засегната, че никога по-рано не съм ѝ обръщал внимание, кокетничеше и ме разтакаваше. Насмешливо изрази съжаление, че сега, когато аз имам желание и време за нея, тя пък нямала време за мене, защото още следващата седмица си заминавала.

Много добре разбирах държанието ѝ. Ала не се оставих да бъда сплашен и настоятелно замолих да ми определи среща в някой от дните, които ѝ остават. Клариса не отказа, но даде да се разбере, че не може или пък не иска да ми каже кога ще се видим, понеже не ѝ бил

под ръка бележникът със записаните срещи. Тя живееше на около един час път от пристанището — обитаваше една къща в планината без телефон, предоставена ѝ от някакъв приятел. Да отида при нея наслуки тя не разрешаваше. Накрая се споразумяхме да пратя човек, на когото да съобщи кога ще има време за мене.

Тази работа бе тъкмо за Антонио. Ала не можех да не забележа, че когато му назовах името на Клариса, той леко трепна.

— Познавате ли дамата, Антонио? — попитах аз.

— Няколко пъти съм я виждал в градчето — отвърна той.

Антонио се помъчи да придаде на лицето си безразлично изражение, както в такива случаи подобава на добрия слуга, но аз усетих, че Клариса не му се нрави. Внуших му настойчиво, че държа на тази среща и му наредих да се съгласи с всеки час, който Клариса предложи за мене.

Когато вечерта се върнах вкъщи и нетърпеливо го заразитвах за кога е уговорката, той по своя мрачен начин отвърна, че Клариса още не можела да реши и му заръчала да отиде утре пак. Това ме ядоса, но разбирах, че след като толкова време съм я обиждал с безразличието си, сега тя ме караше да почувствам властта ѝ.

И така, на другия ден Антонио отиде за втори път при нея. Когато се върна, той обясни, че днес изобщо не видял дамата. Къщата била заключена, а хората от съседната ферма му казали, че още в ранна утрин дамата тръгнала с една приятелка за морето да се къпят. Той помолил хората да му опишат къде обикновено се къпе тя, но и там не я намерил.

Не казах нищо, но помръкнах. Това си бе старият Антонио, несръчен и глуповат.

— Утре ще отида сам — заявих аз.

Ала на следния ден се оказа, че колата нещо е повредена, така че не мога да я използвам, а двете таксита в малкото градче бяха заети и нямаше как да ги повикам. След като Клариса ми бе забранила да я посетя без предупреждение, щеше да е вече дързост, ако отида при нея с кола, а да тръгна пеша бе още по-неподходящо; това щеше да разкрие по най-натрапчив и нетактичен начин голямото ми желание да я видя. Не ми оставаше нищо друго, освен отново да пратя Антонио. Не се учудих много, когато и този път той се завърна, без да е свършил нищо.

Накрая Клариса напусна нашето малко градче, преди да успея да я видя. Не друг, а тъкмо Антонио ми съобщи това, и то не без злорадство. Не можах да се въздържа и му казах:

— Все пак доста се отличихте, Антонио.

Рядко се случваше да правя забележки на Антонио, защото беше безсмислено. Но когато се случеше, той придаваше на лицето си онова горестно изражение, което познавах още от кораба. Този път обаче той не промени израза си и дори отвърна:

— Ако наистина желаех, срещата между вас и мадам Клариса щеше да се състои. Но смятам, че така е по-добре.

Той говореше сякаш на себе си по своя немногословен начин, без да ме поглежда.

— Какво казахте? — запитах аз, защото помислих, че не съм чул добре или пък не съм разбрал лошия му френски.

— Смятам, че е по-добре така, както стана — повтори той и сега вече ме гледаше в очите.

Нито в погледа, нито в тона му имаше нахалство; думите му звучаха повече като леко предупреждение, като обективна и сериозна констатация. Изпитвах желанието да го изхвърля от къщата, но същевременно имах чувството, че трябва да се оправдавам пред него. С удоволствие бих му задал въпроса защо смята, че така е по-добре. Но само попитах по обиколен път:

— Познавате ли мадам Клариса от по-рано?

— Не — отвърна без колебание Антонио.

— Знаете ли нещо за нея? — продължих да разпитвам.

— Не — рече Антонио.

Помълчах за миг, след това безразсъдно казах с насмешка:

— Значи, все пак сте успели да прехвърлите мост към нея?

— Напротив — спокойно и без следа от обида отвърна Антонио.

— Но нали я видях.

Повече нищо не казах. Разбира се, смешно бе Антонио да си мисли, че по лицето на някой човек може да прочете характера и миналото му. Но все пак спокойният му тон ме сепна.

След около два месеца пристигна писмо от Клариса. Тя ме упрекуваше, че тогава не съм се обадил. Сега живеела в Париж, пишеше тя, и се интересуваше кога ще ѝ отида на гости. Но влечението ми към нея бе отслабнало, бях потънал в нова работа, а освен това

странното изявление на Антонио не ми излизаше от ума. Отговорих ѝ любезно и необвързващо.

През зимата чух за Клариса от моя приятел професор Роберт. Роберт бе мил ентузиаст, винаги малко фантазьор и ми пишеше с възторг за Клариса.

Тези години бяха изпълнени с напрегнати политически събития. Роберт, както и аз, бе поданик на една държава, в която властта бе завзета от враговете на свободата и привържениците на насилието. Това бяха хора, които не се спираха пред никакви средства и които фанатично мразеха противниците си. Роберт бе тих и безобиден човек, ала бе непредпазлив и никога не скриваше свободолюбивите си възгледи. Затова и тези хора го ненавиждаха. И все пак аз бях дълбоко потресен, когато прочетох, че Роберт е арестуван заради противодържавни действия. Той бе всичко друго, само не и радикал и трудно можеше да се повярва, че се е занимавал с активна революционна дейност, както пишеха вестниците. Ала противниците му обявяваха тържествено, че в дома му са намерили документи, доказващи неоспоримо вината му.

Проучих какво всъщност се е случило. Един наш общ приятел, на когото можеше безусловно да се вярва, ми съобщи, че материалите, погубили Роберт, били внесени тайно в дома му от Клариса.

Както се изясни по-късно, Клариса вършела подобно нещо за трети път.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.